

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA QO'SHIMCHA MASHQLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Ongarbaeva Ruza

Sherniyazova Niliufar

Nukus davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabalari

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinif ona tili dars jarayonlarida qo'shimcha mashqlardan foydalanishning ahamiyati, mashqlar bajarishda interfaol usullardan foydalanish o'quvchilarni darsga bo'lgan munosabatlarini oshirib, qo'shimcha mashqlar bajarishga qiziqishlarini uyg'otishi haqida so'z etilgan.

Kalit so'zlar: mashq, qo'shimcha mashq, grammatik tushuncha, amaliy mashq, interfaol usul, grammatika.

Boshlang'ich sinflarda yangi mavzuni mustahkamlashda o'quvchilarga mavzuga oid mashqlar bajarish muhim ahamiyatga ega. Chunki, qoida va mavzuga oid grammatik tushuncha o'quvchilarga o'rgatilgandan so'ng mavzuga oid mashqlar bajarilmasa, o'rgatilgan qoida va grammatik tushunchalarni o'quvchilar mukammal ravishda o'rganib, o'zlashtirib olishlari qiyin bo'ladi.

Boshlang'ich sinflarda mavzuga oid qo'shimcha mashqlarni bajarishning afzalliklarini tekshirish, tahlil qilish uchun tajriba sinfda mavzuni o'tib bo'lgandan so'ng, uni mustahkamlash maqsadida mavzuga oid ikkita qo'shimcha mashqlarni bajarib ko'rdik. Mavzu o'quvchilar tomonidan mustahkam o'zlashtirildi. Nazoratga olgan sinfimizga mavzuga oid grammatik tushunchalarni ayrim misollar orqali tushuntirdik, darslikda berilgan mashqni bajartirib ko'rdik, biroq mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajartirmadik. Natijada mavzuga oid qoidani o'quvchilarga tushuntirishimiz biroz qiyin bo'ldi. Grammatik tushunchalarni berish jarayoni bir muncha vaqtni sarflashni talab qildi.

O'quvchilarning mavzuni o'zlashtirganliklarini aniqlash uchun savollar berganimizda, savollarga berilgan javoblar biz kutgan natijani bermadi. Mavzuni 40% o'quvchilar o'zlashtirganini guvohi bo'ldik. Demak, yangi mavzuni o'zlashtirishda va o'quvchilar tomonidan mustahkamlashda, albatta, mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarilishi kerak.

O'quvchilarda yangi mavzuni mustahkamlashda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajartirganimizda quyidagi natijalarga erishdik; yangi mavzu o'quvchilar tomonidan to'la o'zlashtirildi; nazariyani amaliyotda sinab ko'rishdi;

1. Nazariya amaliy mashq bilan bog'lanmoqda;

2. Amaliy mashqlar bajarish orqali o'quvchilarda shakllangan, grammatik tushunchalar mustahkamlanmoqda;
3. O'quvchilarning mustaqil ravishda mashq bajarish ko'nikmalari shakllandi;
4. Uyga berilgan mashqlarni qanday bajarish haqida o'quvchilarda ko'nikma paydo bo'ldi.

Boshlang'ich sinflarda yangi mavzuni o'zlashtirish va mustahkamlashda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarish ta'lim-tarbiya jarayonida muhim o'rin egallaydi. O'quvchilar, dastlab, o'qituvchi nazorati ostida mashqlar bajarishlari lozim. Chunki mavzuga oid mashq ilk marta bajarilayotganda o'quvchilar mashqni notog'ri bajarib qo'yishlari mumkin. Birinchi va ikkinchi mashqlar o'qituvchi nazorati ostida, ba'zan uning ko'magi bilan bajarilsa, mashq to'g'ri bajariladi, mashqdagi so'zlarga savol berib qoidalar chiqariladi, amaliy mashq nazariya bilan bog'lanadi.

Mashqlar bajarishda interfaol usullardan foydalanish o'quvchilarni darsga bo'lgan munosabatlarini oshiradi, qo'shimcha mashqlar bajarishga qiziqishlarini oshiradi. Asosiysi, o'quvchilarda grammatik tushunchalarni shakllanib borishi rivojlanadi. O'quvchilar darsda qo'shimcha mashqlar bajarishi jarayonida erkin harakat qiladilar, erkin fikrlaydilar, bajarilayotgan mashqqa o'zlarining erkin ravishda munosabatlarini ifodalay oladilar.

Boshlang'ich sinflarda mavzuga oid qo'shimcha mashqlar bajarish, ayniqsa, mashqlarni interfaol dars metodlari yordamida bajarish o'quvchilarni mavzuni puxta egallashlarida, ona tilining o'ziga xos grammatikasini o'rganishda juda ham katta ahamiyatga ega, degan tilshunos pedagog olimlarimiz fikrlarini aytib o'tish joiz.

O'quvchilarini mavzuga oid mashqlar tuzishga o'rgatishda dastlab mavzuga oid savollar tuzishga o'rgatish lozim bo'ladi. Savol tuzish uchun ham, albatta, mavzuni puxta egallagan o'quvchilar bo'lishi kerak. Mavzuni puxta egallamagan o'quvchilar mavzuga oid savollar tuza olmaydilar, savollar tuzishga qiynaladilar. Mavzuni puxta egallagan o'quvchilar esa mavzuga oid savollarni qiyinchiliklarsiz tuza oladilar. Dars jarayonida doskaga chiqib javob bergan har bir o'quvchini baholashdan oldin o'quvchilardan ushbu doskada mashq bajargan o'quvchiga savollar berishlarini talab qildik. Dastlab ikki-uch o'quvchi puxta egallagan mavzulari bo'yicha savollar berdilar, so'ngra tajriba-sinov ishlarimiz yakunida sinf o'quvchilarining deyarli 80 foizi bugungi o'tilgan mavzu yuzasidan yoki avval o'tilgan mavzular bo'yicha savollar bera oladigan bo'lishadi.

Xulosa qilib aytish joizki, mashqlar ustida ishlash jarayonida mavzuga bog'lab qo'shimcha mashq tuzishga va bajarishga o'rgatishga ko'proq e'tibor qaratish kerak. Chunki, boshlang'ich sinf ona tili darsligida mavzuga oid juda ko'p mashqlar berilgan bo'lib, ushbu mashqlarni bajarish orqali o'quvchilarning grammatik tushunchalari rivojlantiriladi. Darslikda mashq bajarishga ko'p e'tibor berilgan. Ushbu mashqlarga

o'xshash mavzuga oid mashqlar tuzishga o'quvchilarni o'rgatish ularni puxta bilim olishlariga yordam berish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qosimova K., Matchonov S. "Ona tili o'qitish metodikasi", Toshkent, 2009-yil.
2. Azimova I., Mavlonova K. "Ona tili va o'qish savodxonligi" metodik qo'llanma, 2021-yil.
3. Usmonov N. "Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini milliy g'oya targ'ibotiga tayyorlashning pedagogik va texnologik asoslari", Toshkent, 2012-yil.